

Bless my homeland forever

af Palle Schantz Lauridsen

Et råb om frihed (Cry Freedom), England 1987, I: Richard Attenborough, M: John Briley efter Donald Woods bøger "Biko" og "Asking for Trouble", F: Ronnie Taylor, Mu: George Fenton, Jonas Gwanga, Medv: Kevin Kline, Penelope Wilton, Denzel Washington.

Der er kun én ægte Attenborough. David Attenborough. Den engelske TV-naturhistoriker. Uanset at naturvidenskab hverken er mit fag eller min hobby, er jeg en sikker gæst i hjemmebiografen, når han fører os rundt i den ganske verden med en naturlighed, som var det hans egen baghave, han viste frem: i én indstilling fortæller han fra en jungle et sted i Sydamerika. Så forlader han billedet – klip – og kommer lettere forpustet ind igen. Denne gang dog i Australien. Det ser grangiveligt ud, som om han har tilbagelagt hele turen over det sydlige Stillehav til fods. Ubetaleligt. David Attenborough er prototypen på den empiriske videnskabsmand, der sætter en ære i at have været der selv.

Syd-Afrika i dag

Hans adlede navnebroder, Sir Richard, er også empiriker. Han kan som David godt lide at have været der selv. Vi har sidst set ham i Gandhis Indien og på Broadways skrå brædder (*A Chorus Line*). I *Et råb om frihed* fører han sig hjemmevant frem i Sydafrika. Filmen er godt nok i alt væsentligt optaget i Zimbabwe, men den lader som om den foregår i Sydafrika. Den gør tilmed meget ud af at foreslå sig selv som en sandfærdig beretning fra det virkelige liv.

Normalt står der med små bogstaver på filmstrimlens sidste par meter (de meter, kun fanatikere bliver tilbage for at se), at alt det, man netop har set, er det rene og skære opspind – og at enhver lighed med nulevende eller afdøde personer er "purely coincidental" – helt tilfældig. Omvendt i *Et råb om frihed*. Den indleder med, hvad jeg vil kalde en *af-fiktionaliseringsmarkør*. Skriften på lærredet meddeler, at filmens fortælling har fundet sted, at dens personer er virkelige. For at gøre virkeligheds-indtrykket endnu stærkere undlader den korte tekst ikke at nævne, at nogle af personerne i filmen har måttet ændres – af hensyn til deres sikkerhed. Så: *Et råb om frihed* forstår sig selv ikke blot som realistisk, men også som aktuel og farlig.

Efter i fortællingens løb at have insisteret på datoer og tidspunkter slutter *Et råb om frihed* med endnu en *af-fiktionaliseringsmarkør*: lakonisk ruller navnene på de personer, der i årenes løb er døde i det sydafrikanske politis varetægt, op over lærredet. Med

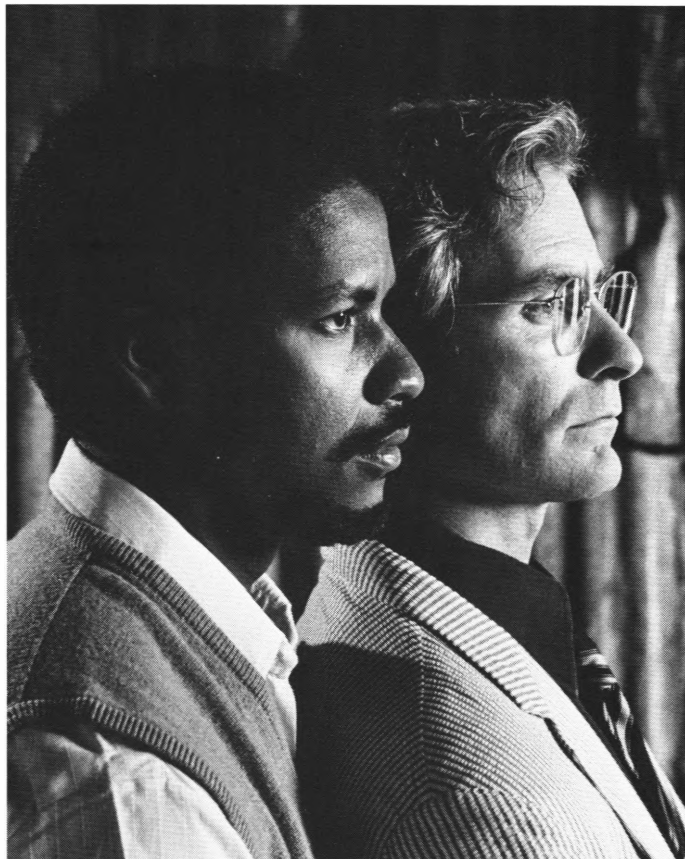
dødsdato – og officiel dødsårsag. Filmens Steve Biko (Denzel Washington) døde ikke som følge af sultestrejke, sådan som det officielt blev oplyst, så pointen er klar: det sydafrikanske styre slår sine fanger ihjel – og søger siden at få det til at se ud som om de døde af andre årsager.

Hollywood i går

Når jeg taler om af-fiktionaliserings-markører – og ikke om f.eks. virkeligheds-markører – har det sine grunde. I filmen. Det er ikke empiri det hele. For de ca. 2 timer og tre kvarter, der ligger mellem indledningens og afslutningens henvisninger til virkelighedens verden, har i allerhøjeste grad fiktionens karakter. Filmens historie trækker kraftigt på gængse handlingsmæssige skeletter og måske mest af alt på en af vor kulturs mest indflydelsesrige myter: det nye testamente. Biko er en moderne Jesus og Donald Woods hans apostel og evangelist. De sydafrikanske myndigheder er de skriftkloge farisæer, og de undertrykte sorte kan naturligvis jævnføres med testamentets toldere, dets syndere – og dets små børn. Se blot her: den hvide avis-redaktør, Donald Woods (Kevin Kline) når langsomt til erkendelsen af, at de sortes råb for frihed er berettiget – og at det har fundet sin sande talsmand i Steve Biko (en Biko, der først og fremmest netop er en talsmand; ja, næsten en talende maskine: han snakker ganske enkelt for meget. Han gør det fikst og belevent, men han gør groft sagt ikke andet, som om han læste op af *Takt og tone for civil ulydighed*). Da Biko dør i fængslet, påtager Woods sig – han kan ikke lade være – den opgave, der består i at formidle kendskabet til Bikos tanker og død. Vor helt har fået sin mission. For imidlertid at kunne udføre den, må han og familien flygte fra Sydafrika med manuskriptet til Woods' bog om Biko i tasken – og med Bikos milde belæring og retoriske præstationer evindeligt kværnende i hjerneboksen (*Jesus lever*, som der står over døren på min konfirmationskirke): adskillige flash-backs tydeliggør Bikos funktion som Woods', filmens og derfor – i hvert fald midlertidigt – tilskuerens veltalende, moralske overjæg.

Filmens sidste times tid handler om flugten – og dér er drama og melodrama for alle pengene. Dramatiske krydsklipninger mellem på den ene side Donald og på den anden side Wendy Woods (Penelope Wilton) og deres fem børn, der af forskellige årsager ikke kan flygte sammen, når-han-det-sekvenser, sidste-øjeblik-forhindringer og lykkelig genforening (det er symptomatisk, at den, der hjælper Woods over floden til friheden hedder ... Moses): som der står i programmet: "Filmen når sit klimaks da de [familien Woods] indlader sig på et frygteligt kapløb med tiden og konstant prøver at undgå politiet, i et forsøg på at nå nærmeste grænse og flygte til friheden". Det var på sin plads, da

Til venstre: Sir Richard skuer ud over landskabet under optagelserne.
Til højre: Denzel Washington som Biko og Kevin Kline som Woods.
Nederst: Donald Woods.

Information bragte *Sound of Music* i erindring i anmeldelsen af Sir Richards film: den sidste del af *Et råb om frihed* fortæller, hvilke genvordigheder Familien Trapp også kunne være kommet ud for, da de havde sunget *Edelweis: bless my Homeland forever*.

Problemet – mit problem – med *Et råb om frihed* er, at den vil for meget på én gang. Den er, som programmet egentlig ganske præcist skriver: "en episk film baseret på virkelige begivenheder, et mægtigt spændings-drama, som foregår i det smukke men urolige Syd-Afrika". Ordene "episk", "mægtigt spændings-drama", "det smukke [ ] Syd-Afrika" antyder det *fiktive* aspekt, der altså her forvaltes på værste kliché-agtige, pladderromantiske manér. De "virkelige begivenheder" og det "urolige Syd-Afrika" antyder omvendt det *faktive* aspekt. Efter min bedste overbevisning klistres Biko og med ham den rigtige og nødvendige kamp mod Apartheid-styret ind i Sir Richards kristensmytologiske *sauce Hollywoodaise*.

Peking i morgen

Personligt kunne jeg godt tænke mig at se, hvad der ville ske, hvis vor engelske gentleman valgte at skildre en tredje, også afdød folke-leder i sin næste film: Mao Tse Tung, f.eks. Sådan en film ville give oplagte muligheder for massescener à la begravelsescenerne i *Gandhi* og *Et råb om frihed*. Sir Richard ville tilmed – som Bertolucci og Spielberg – kunne indtage en ny del af kloden.

Mens vi venter på *Lad 1000 blomster blomstre*, holder jeg ti mod én på, at Den store Rorgængers militante fremfærd vil blive tonet ned til fordel for historien om den stål-satte ener, der skrev klassisk poesi.

På den anden side: der er ikke nok martyr over Mao. Han døde på magtens tinde – af alderdom. Han blev hverken skudt som Gandhi eller tævet ihjel som Biko. Så måske man hellere må satse på, at BBC sender David afsted for at lave en udsendelse om Peking-manden?

